

XII RAHVUSVAHELINE VÄHEMUSKEELTE KONVERENTS

28.–30. maini 2009 toimus Tartus ja Võrus kaheteistkümnes rahvusvaheline vähemuskeelte konverents (ICML, International Conference of Minority Languages). Selle konverentsisarja traditsioon ulatub aastasse 1980, kui Glasgow's Šoti kirjandusuuringute ühingu korraldusel toimunud konverentsile kogunes ligi sada teadlast 19 maalt, et arutleda sel ajal nii teaduses kui ka poliitikas aktuaalseks muutuva vähemusrahvuste mõiste ja problemaatika üle. Järgmised konverentsid toimusid Turus, Galways, Leeuwardenis, Cardiffis, Gdańskis, Bilbaos, Santiago de Compostelas, Kirunas, Triestes ja Pécsis. Konverentsid on keskendunud Euroopa vähemuskeeltele, pakkudes võimalust arutleda nende üle eri vaatenurkade ja teooriate raamistikus. On saavutatud edu nii vähemuskeelte teoreetilistes käsitlustes, võrdlevates keeleuuringutes kui ka uurijate võrgustumises ja uurimistulemuste rakendamises vähemuskeelte kõnelejaskondade huvides.

Tartu konverentsi keskmes olid põlisvähemuste keelte ja nende kasutamise mitmesugused aspektid. Käsitleti nii keelte struktuuri ja selle dünaamikat kontaktsituatsioonides kui ka tänapäeva keelesituatsiooniga seostuvat: keelte säilimise ja velmamise võimalusi moodsa tehnoloogia taustal; keelelise mitmekesisuse toetamise võimalusi; interneti kasutamist vähemuste ja nende keelte huvides jne. Kaks esimest konverentsipäeva toimusid Tartu Ülikoolis. Töö käis esimesel päeval viies, teisel kolmes sektsioonis, millele lisandus kuus tööpaja. Plenaarsinejateks olid Richard Villems (Tartu), Uldis Ozo-

lins (Melbourne), Sarah Thomason (Michigan) ja Anna Verschik (Tallinn). Kolmas konverentsipäev toimus Võrus. Konverentsi korraldas rahvusvaheline komitee Karl Pajusalu juhtimisel ning korralduskomitee, kus suure töö tegi ära konverentsi sekretär Mari Mets. Järgnevalt esitame väikese valiku konverentsi rikkalikust temaatikast.

Plenaarettekannete autoritest peatus Richard Villems geenide ja keelte seosel, mis on põnevaks teaduslikuks probleemiks kujunenud alates ajast, kui hakati võrdlema Y-kromosoomi geene meestel ja mitokondrilise DNA geene naistel. Et need geenid kanduvad isalt pojale ja emalt tütrele edasi muutumata kujul, teisenedes aja jooksul väga aeglaselt vaid juhuslike mutatsioonide tõttu, siis on nende geenide uurimisel põhimõtteliselt võimalik kasutada vana head võrdlev-ajaloolist meetodit, mille alusel kunagi keelepuud konstrueeriti. Populatsioonigeneetika konstrueerib nende geenide võrdluseel geenipuid, mis näitavad eri rahvaste omavahelise suguluse astet. Seda võrra, kuidas arvutusvõimsus kasvab, on võrdlus muutunud järjest mahukamaks, hõlmates juba tuhandeid geene. Nii on avanenud keelte ja rahvaste uurimises täiesti uued võimalused, mida esineja ilmestas khoisani hõimude, sõlkuppide ja nganassaanide näitel.

Uldis Ozolins pidas plenaarettekande „Vähemuskeelte õigustest mitmekeelsete võrgustikeni: keelepoliitika muutlik kuju”. Ta eristas keelepoliitika arengus kolm etappi: esiteks rahvusriikide ehitamise aegne vähemusi assimileeriv paradigma, mis domineeris XIX sajandis

dil; teiseks vähemuskeelte õiguste kaitse paradigma, mis tekkis pärast Esimest maailmasõda ja tugenes oluliselt pärast Teist maailmasõda, kui rahvusriiklik keelepoliitika levis Aafrikasse ja Aasiasse. Globaliseerumisega kaasnenud inimeste suure mobiilsuse tagajärjel on tekkinud hulgaliselt uusi väikesi vähemusi. Need muutused on esile kutsunud keelepoliitika kolmanda ajajärgu, kus ei taotleta keelepoliitika lõppeesmärgina enam ükskeelsust (olgu see siis enamuse või vähemuse ükskeelsus), vaid otsitakse viisi, kuidas tasakaalustada keelte omavahelised suhted kohalikul, rahvuslikul ja globaalsel tasandil mitmekeelsuse kontekstis. Balti riigid pakuvad selles osas väga huvitava näitematerjali, mida plenaarettekandes põhjalikult vaadeldi.

Sarah Thomason peatus oma plenaarettekandes „Mis läheb kaduma, kui keel standardiseeritakse?” vähemusrahvuste kirjakeelte loomisega kaasnevatel probleemidel. Kui luuakse mitmele keelevariandile ühine standardkeel (valides näiteks selle aluseks ühe variandi), siis ähvardavad häebuda eriti standardist kõrvale jäävate keelevariantide lingvistiliselt huvipakkuvad jooned ning kaduda keeleline mitmekesisus. S. Thomason ei ole standardiseerimise vastu, vaid peab vajalikuks standardiväliste murrete võimalikult täielikku dokumenteerimist. Esinemist ilmestasid näited Euroopa ja Ameerika keeltest.

Anna Verschiku plenaarettekanne „Jidiš Balti regioonis: konvergens ja kontaktimõjuline keelemuutumine” keskendus kahele teemaringile: 1) jidiši variandid ja piirid ning balti jidiši määratlemine, 2) jidiši keelekontaktid Balti regioonis. Toetudes 1990. ja 2000. aastatel kogutud suulise keele andmetele ja senistele uurimustele, tõi kõneleja välja siinsele jidišile omaseid jooni, leides sarnasusi ja ühisjooni liivi keelega (mille taustaks on Eesti jidiši lähtumine Kuramaa jidišist), aga samuti eesti, baltisaksa ja alamsaksa keelega.

Sektsioonide ettekannetes käsitleti vähemuskeelte sotsiaalseid ja poliitilisi aspekte (Euroopa ja üksikute riikide vähemuskeeltepoliitika mõju, eri maade keelesituatsioonid, keelehoiakuid, vähemuste kaitset ja toetamist, meedia, interneti ja uute tehnoloogiate rolli, vähemuste keelte ja kultuuripärandi õpetamist), keelte ja keelevariantide kontakte eri keskkondades, koodivahestust, keelte varieerumist ja muutumist, keelte standardiseerimist.

Sektsioonis, mille keskseks teemaks oli keelepoliitika, olid kõnelejad – nagu üldse enamik konverentsist osavõtjaid – Euroopa Liidu riikidest, mis võimaldas eri ettekannetes esitatud tulemusi ja teese võrrelda.

Ewa Chylinski (Flensburg) tutvustas Euroopa vähemuskeelte üldisi väljavaateid Euroopa Liidus. Praegune üleeuroopaline keelte mitmekesisuse toetamine võimaldab riiklike ja regionaalsete seaduseelnõude tasandil vähemuskeelte positsiooni tugevdada. Esineja näited puudutasid hästi organiseeritud ja tugevaid vähemusi, nagu näiteks eri riikides elavaid ungarlasi.

Veel üldisemalt vaatlus Euroopas kehtivat keelepoliitikat Euroopa Liidu raames Jeroen Darquennes (Namur). Ettekande sihtpunktiks oli üks tähtsamatest Euroopa keeli puudutavatest seaduslikest kokkulepetest: Euroopa nõukogus koostatud Euroopa regionaalja vähemuskeelte harta (ECRML). Ettekandes pöörati tähelepanu eriti hartas keelekorraldusele pakutud võimalustele ning sellest tekkivatele nõuetele.

Kolmas ettekanne puudutas konkreetselt viimase kümne aasta jooksul saavutatud edusamme Euroopa ühe vähemuskeele, Põhja-Hollandis ja Põhja-Saksamaal kõneldava friisi keele näitel. Friisi Akadeemia ja uurimiskeskuse Mercator (Leeuwarden) juhataja Cor van der Meer on uurinud friisi keeleala keelesotsioloogilisi arenguid. Ta tõstis esile viimase kümne aasta positiivseid tulemusi, mis on saadud friisi

keele kasutusvaldkondade laienemisel ja keele omandamisel, ning õpilaste edukust koguni kolmekeelses koolis (friisi, hollandi, inglise – kõik kuuluvad germaani keelte rühma).

Nicole Dolowy-Rybińska (Varssavi) valgustas friisi keelest ida pool, Läänemere lõunakaldal kõneldava, slaavi keelte hulka kuuluva kašuubi keele praegust olukorda. Esineja sõnul on vähemuskeeled tihti vähemusrühma sümboli rollis, kuid pole kommunikatiivselt niisama kesksed. Ka kašuubi keelt kasutatakse aktiivselt internetis, ehkki kasutatav kood erineb vanadest murrakutest ning vanem põlvkond pole uut standardit omandanud. Võrreldes kašuubi keelega, tundus friisi keele kasutamine uutes valdkondades hoopis edukam, seda ka keele uuele põlvkonnale edastamisel.

Sektsioonis, mis keskendus vähemuskeelte säilitamise ja (edasi)arendamise küsimustele enamuse keele kõrval ning kaks- või mitmekeelse ühiskonna tingimustes, tutvustas Salih Akin (Rouen) ettekandes „Kuidas normeerida vähemuskeelt? Kurdi keele kaasus” Pariisi Kurdi Instituudis toimuvat keelekorraldustööd. Indoeuroopa keelkonda kuuluv kurdi keel on levinud mitmes riigis (Türgis, Iraagis, Iraanis, Süürias jm), jaguneb Kurmandži, Sorani, Gorani ja Dimili murdeks ning kasutab ladinat, araabia ja slaavi tähestikku. Pariisi Kurdi Instituudis on kurdide ühise kirjakeele arendamisel võetud aluseks Kurmandži murre (hõlmab 65% kurdi keele kõnelejaid). Lääne-Euroopas elavaist kurdidest on moodustatud keelekomisjon, kes peab kaks töökoosolekut aastas. Eesmärk on koostada normitud standardkeele sõnaraamat, mis toetaks kurdi keele jätkusuutlikkust.

Alejandro Fernandez-Cerbuda Diaz (Barcelona) rõhutas oma ettekandes „Uudissõnad keelekorralduse liitlasena – astuuria keele juhtumiuuring”, et uudissõnade keelde tulek on üks keele elujõu indikaatoreid ja nende käsitleu ei

tohiks piirduda üksnes leksikoloogia või leksikograafiaga. Et astuuria keele leviala piirdub Hispaania Astuuria provintsi (u 10 600 km², ligi 1,1 miljonit elanikku), siis toimub keele rikastamine suuresti hispaania keele eeskujul ning hispaania keele kaudu. Esineja tõi näiteid Astuuria ajakirjandusest, kus esineb astuuria keelde tõlgitud või mugandatud hispaania (uudis)sõnavara, s.t astuuria neologisme. Uudissõnad levivadki eeskätt ajakirjanduse kaudu.

Devan Jagodic ja Martina Flego (Trieste) tutvustasid ettekandes „Valik keele säilitamise ja vahetamise vahel. Sloveeni vähemuskeel Itaalias praegu ning tulevikus” Kirde-Itaalias Trieste provintsis Friuli Venezia Giulia regioonis elavaid sloveenlasi. Vähemuskeele kõnelejad võivad mitmekeelses ühiskonnas eelistada sotsiaalselt ja majanduslikult domineeriva enamuse keelt, Triestes seega itaalia keelt. Keelevahetust on soodustanud segaabelude suur osakaal, pidev viibimine Itaalia massimeedia mõjuväljas, oma keele vähene esilolek avalikus elus ja selle madal staatus. Praegu on aga märgata vastupidist. Sloveeni keele kasutamist on elavdanud ja keele prestiiži tõstnud emamaa Sloveenia iseseisvumine (1991) ning Euroopa Liitu astumine (2004). Üha rohkem on itaalia perekondi, kes panevad lapsed sloveenikeelses kooli, ja täiskasvanud itaallasi, kes käivad sloveeni keele kursustel. Sloveeni keele tulevik Itaalias sõltub ilmselt pragmaatilistest sammudest selle vähemuskeele levitamisel (sh itaaliakeelsete seas) ning arendamisel, sh emamaa (moraalsel) kaasabil.

Larisa Shirobokova (Budapest) ettekanne „Sotsiolingvistika osast soomeugri vähemuskeelte taaselustamisel ja käigus hoidmisel” keskendus püüdlustele tõsta soomeugri keelte väärtust nende keelte kõnelejate silmis. Udmurtias tuleb veel hajutada kahtlasi müüte, nagu ei oleks udmurdi keel piisavalt arenenud, et seda kasutada kõikjal

hariduses või linnaelus. Kakskeelsed lapsevanemad ei julge õpetada oma lapsi udmurdi-vene kakskeelseteks, kartes, et nende aju ei pea topeltkoormusele vastu ning et laste areng jääb poolikuks. See kõik on vesi vene keele veskile. Selgust aitaks tuua sotsiolingvistiliste teadmiste laialdasem levik. 2007. aasta suvel toimus udmurdi filoloogia üliõpilaste esimene sotsiolingvistiline ekspeditsioon, kus tulevased õpetajad selgitasid lapsevanemaile emakeele õppimise tähtsust ja vajalikkust.

Heinike Heinsoo ja Margit Kuusk (Tartu) andsid ettekandes „Taaselustamine või neorenessanss – vahet ei ole. Vadja keele tõus ja langus” ülevaate vadjalaste asualast, arvukusest ja vadja keele uuritusest. Praeguseks järelejäänud kaheksa vadjalase keskmine vanus – 78 aastat – ja otse nende asualadele rajatav Ust-Luga (Lauga-Jõe-su) suursadam ei ärata uueks renessansiks just suuri lootusi.

Michał Głuszkowski (Toruń) ettekandne „Veršina, poola küla Siberis. Keele säilimist toetavad tegurid” lõi kuulajatele ettekujutuse Siberisse vabatahtlikult väljarännanud poolakaist, kes rajasid 1910. aastal oma küla Irkutski kubermangus. Küla õitseage kestis ligi 30 aastat, kuid poliitilised mullistused on toonud kaasa märgatava erosiooni Siberi poolakate keele- ja usuelus. Tänapäeval kujutab Veršina küla vähemusrühma eluaset, kus poola keelt saab õppida kohalikus koolis, poola keel kõlab kirikus ja seltsitegevuses, ent ehitiste, riietuse, tavade ja eluviisi poolest Veršina naaberküladest (enam) ei erine.

Josep Soler Carbonell (Tartu–Barcelona) pidas ettekande „Kohalike ja maailmakeelte ametliku keele staatuse erinevus. Kataloonia ja Eesti võrdlev juhtumiuuring”, milles tõi katalaanihispaania ning eesti-vene keelesuhete vahelisi paralleele. Maailmakeeli esindasid hispaania ja vene, lokaalseid eesti ja katalaani keel. Oma ettekandes tõi Soler Carbonell esile mitu olulist küsi-

must, näiteks: kuidas suhtub maailmakeele kõneleja olukorda, kui tekib vajadus õppida, osata ja kasutada kohaliku keelt; kuidas suhtub enamuskeele kõneleja olukorda, kui tema keelest on saanud ühtäkki vähemuskeel; kuidas kohanetakse muutunud olukorraga; kuidas sotsialiseeruvad uued sugupõlvad jne. Tulevane väitekiri tugineb intervjuude käigus kogutud materjalile. Võrdleva uurimuse vastuste suurimad erinevused tulenevad ilmselt sellest, et Eesti iseseisvuse taastamine toimus suhteliselt hiljuti. Kui Kataloonias on kõik katalaanid esineja väitel ühtlasi ka hispaanlased, siis Eestis ei identifitseeri kõik venelased end Eesti riigiga.

Konstantin Zamjatin (Tartu–Helsingi) keskendus ettekandes „Venemaa ametlikud keeled seaduste raamistikus” vene keele kui riigikeele ja Vene Föderatsiooni vabariikide nimikeelte vahekorrale. Vene keel on ametlikult maksev kohtus, parlamendis ja haldus-aparaadis, põhiseadus annab Venemaa vabariikidele õiguse kehtestada ka oma riigikeel. Alates 2001. aastast on näiteks Marimaal riigikeelteks mari ja vene keel, Udmurtias vene ja udmurdi keel. Vabariikide nimikeelte kasutusala ei ole küll nii suur kui vene keelele, liiati ei kohusta seadus ametnikke eelistama kahe riigikeele puhul mari (või udmurdi) keelt vene keelele. Pahatihti põhjendatakse vabariigi nimirahvuse keele vähest kasutamist majanduslike võimaluste puudumisega (s.t keskvõimu ebapiisavate eraldistega vabariigi eelarves). Niisiis ei anna keele ametlikuks keeleks nimetamine väga suurt efekti, keele jätkusuutlikkust ei taga isegi ametliku keele staatus.

Sektsioonis, kus käsitleti vähemuskeelte kasutamise, arendamise ja uurimise erinevaid aspekte, süvenes Alfred F. Majewicz (Poznań–Toruń) ettekandes „Hääbuvaaid ja hääbunud keeli päästmas. Unarusse jäetud vähemuskeelte uurimisest” eeskätt Kaug-Ida keelte paljusse. Lähtudes ennustustest, et

XXI sajandil varitseb keelesurm ligi poolt maailma keeltest, pidas esineja hädavajalikuks niisuguste (väike)keelte materjali talletada ning uurida. Selle kõrval rõhutas ta kunagiste keelesalvestiste järjest kasvavat väärtust ning nende kättesaadavaks tegemise, s.o digiteerimise vajadust. Erakordselt rikkaliku slaidimaterjali abil demonstree- ris ta väikekeelte monograafiaid, grammatikaid ja sõnastikke ning Poznańi vanade haruldaste helisalvestiste kogusid (sh vaharullid Bronisław Pilsudski 1894.–1905. aasta ekspeditsioonidel Sahhalini, Hokkaido ja Alam-Amuuri rahvaste juurde).

Svetlana Jedógarova (Tartu) ettekanne „Prantsuse-udmurdi vestmik ühe Venemaa vähemuskeele populariseerimise näitena” valgustas udmurditari ja prantslase isiklike otsekontaktide pinnal sündinud projekti. Vestmiku teeb iseäralikuks mitme n-ö kohustusliku valdkonna puudumine (nt lennujaam, postimaja, restoran), ent ka mitme autorite meelest olulise teema lisamine (nt festivalid, rahvustoidud, sõprus ja armastus). Udmurtide enesetundele on mõjunud palsamina udmurdi keele rinnastamine Euroopa ühe tähtsama suurkeele prantsuse keelega ja seda ilma vene keele hoolekandjaliku vahetalitusest.

Vittorio Dell' Aquila ja Gabriele Iannaccaro (Milano) ettekanne „Ühe „mittekõneldava” keele saatus. Prantsuse keel Itaalias Aosta orus sotsiolingvistiliste uuringute valgusel” illustreeris kakskeelsete elanike keelevelikuid. 115 000 elaniku ja 74 kohaliku omavalitsusega Itaalia Alpide Aosta org paikneb Prantsusmaa ja Šveitsi piiri lähedal. Piirkonnas on kõrgema staatusega itaalia keel, teisene staatus on prantsuse (või provanssaali) keelel, keelesuhteid iseloomustab diglossia. Küsitlitud 7250 keelejuhi vastustest joonistusi välja kummagi keele kasutusalaalad piirkonniti, elualati ning valdkonniti ja põlvkonniti. Enamik vastuist jaatas

prantsuse keele igapäevast kasutamist. Analüüsides aga vastuseid eraldi – kodus, koolis, kirikus, poes, arsti juures, juuksuris jne –, selgus, et kõikjal domineeris itaalia keel. Prantsuse keel oli seatud kindlalt esikohale üksnes jumalateenistusel ning pihitoolis.

Konverentsi tööpajad olid pühendatud järgmistele teemadele: 1) keelte kontaktid ja muutumine mitmeselt ja mitmemodaalselt kakskeelsetes situatsioonides, 2) saami keel: taaselustamine, meedia ja identsus; 3) etnolingvistiline vitaalsus; 4) mitmekeelsed linnad; 5) koodivahetus ja kontaktimõjulised keelemuutused; 6) keelemaastikud vähemuskeele perspektiivist. Tutvustame mõningaid neist.

Tööpaja „Keelte kontaktist ja muutumisest mitmeselt ja mitmemodaalselt kakskeelsetes situatsioonides” korraldasid Inge Zwitserlood (Nijmegen) ja Anne Tamm (Firenze–Budapest) koostöös eri maade mitme kolleegiga.

Östen Dahl (Stockholm) kõneles aja ja aspekti süsteemide kontaktimõjulistest keelemuutustest, Helle Metslang (Tartu) eesti ja soome keele aja ja aspekti muutustest, Tatjana Agranat (Moskva) läänemeresoome keelte karitiivpartisiipide süntaksist, Boglarka Janurik (Szeged) ersa-vene koodivahetuskäitumise ealistest erinevustest, Beata Wagner-Nagy (Viin) ja Anne Tamm nganassaani keele karitiivist ja abessiivist.

Arnfinn M. Vonen (Oslo) tutvustas bimodaalse kakskeelsuse ja muutuse uuringut, mis käsitles norra keele pronoomenisüsteemi mõju norra viipekeelele. Donna Lewin (London) käsitles briti viipekeele varieerumist nelja kakskeelse rühma uuringu põhjal. Csilla Bartha (Budapest) kõneles Ungari kurtide ja vähemuskeelte situatsioonist, Anna Komarova (Moskva) post-sovetlike maade kurtide kakskeelsest kasvatuses.

Etnolingvistilise vitaalsuse tööpaja, mille korraldajad olid Martin Ehala (Tartu) ja Anastassia Zabrodskaja (Tal-

linn), koondas kuut ettekannet, millele järgnes diskussioon etnolingvistilise vitaalsuse teooria võimalikest arengutest. Kutlay Yagmur (Tilburg) kõneles vitaalsust mõõtvate metodoloogiate valiidsusest, jõudes järeldusele, et olemasolevad mudelid kipuvad tegelikku vitaalsust alahindama. Lisa J. McEntee-Atalianis (London) käsitles Istanbuli kreeka õigeusu põlisvähemuse etnokultuurilist identiteeti mõjutavaid sotsiolingvistilisi ja sotsiaalsühholoogilisi faktoreid. Tom Moring (Helsingi) ja tema kaastöötajad esitasid võrdleva uuringu identiteedi ja meediakasutuse seostest soomerootslaste, tiroolisakslaste ning Rumeenia ungarlaste näitel. Jekaterina Protassova (Helsingi) ja Jekaterina Bulatova (Iževsk) analüüsisid udmurdi keele andmete põhjal keelelise praktika ja keelelise jätkusuutlikkuse seoseid, tõdedes, et kuigi udmurdi keelt õpetatakse koolis õppeainena, ei ole see efektiivne ühiskonnas ja ka udmurtide endi seas valitseva tõrjuva hoiaku tõttu. M. Ehala ja A. Zabrodskaja andsid ülevaate venekeelse kogukonna subjektiivsest vitaalsusest ja interetnilisest ebakõlast. Ilmnes, et mida tugevam on tajutud interetniline ebakõla, seda madalamad olid subjektiivse vitaalsuse hinnangud.

Mitmekeelsete linnade tööpaja, mille korraldaja oli Mart Rannut (Tallinn), keskendus suurlinnade keelerikkusele ning keelevalikutele alates kodukeeltest. Keelelised osaoskused, suhtlusvõrgustikud, keelelised eelistused ja hoiakud olid vaatluse all just meie regiooni metropolides, kus kujuneb koos uue eliidiga ka uus keelekeskkond. Samal ajal on linnakeskkond oluliseks barjääriks traditsioonilistele vähemustele.

Kjell Herberts (Turu) analüüsis Helsingi keeli, kus kahele riigikeelele – soome ja rootsi keelele – on lisandunud mitmeid immigrantkeeli, sealhulgas ka eesti ja vene. Ina Druviete (Riia) ettekande põhiorhk oli sotsiolingvistiliste funktsioonide ja juriidilise staatuse

erinevustel Riias, kus vastamisi on läti ja vene keel. Meilutė Ramonienė (Vilnius) jälgis Vilniuse koolide võõrkeelsust, seda just keelelise reidentifikatsiooni kaudu, kus endised venekeelsed on muutunud poolakateks.

Ülle ja Mart Rannut (Tallinn) analüüsisid Tallinnas ilmnevaid assimilatsiooninähtusi, mille puhul rohkem kui sajast emakeelest saab teises-kolmandas põlvkonnas kõigest 22. Hämmastav on tõdeda, et venestumine jätkub veel siiani, ligi põlvkond pärast okupatsiooni lõppu. Elvira Kütun (Tallinn) jälgis samu nähtusi Kohtla-Järvel ja Maardus. Delaney Skerrett (Brisbane) kirjeldas, kuidas valitakse Tallinnas keelt mikro-tasandil ning kuidas mõjutab seda keelekeskkond ja ametlik keelepoliitika.

Eraldi tööpaja oli pühendatud keelemaastikele vähemuskeelte perspektiivist. Keelemaastiku all mõeldakse avaliku ruumi kirjalikku keeletarvitust (nt poesildid, tänavareklaamid jms). Esinejate peaeesmärk oli välja selgitada, mis on keelemaastike uuringute ja metodoloogia võimalik panus Euroopa (põlis)vähemuskeelte olukorra paremasse mõistmisse.

Üks korraldajatest, Heiko F. Marten (Rēzekne) rääkis teemal „Latgali pole keel”. Ta kirjeldas Ida-Läti (ja eriti Rēzekne) keelemaastikke ja näitas, kuidas nendes peegelduvad tsentralistlikud keelehoiakud, mille tõttu latgali keelele ei taheta ametlikult keelestatust omistada. Samal ajal saab seda tänavatel kuulda läti kirjakeelest isegi sagedamini. Kollokviumi teine korraldaja Luk van Mensel ja Jeroen Darquennes (Namur) otsisid vastust küsimusele, kas kõik on rahulik idarindel. Nende ettekanne keskendus Belgia kolme ametlikult saksakeelse linnavalituse keelekontaktidele ja keelekonfliktile. Guy Puzey (Edinburgh) kõneles sellest, kuidas keelemaastikud on peegeldanud ja mõjutanud keelepoliitikat Itaalias, Norras ja Šotimaal. Hanni Salo, Sari Pietikäinen ja Sirkka Laihia-

la-Kankainen (Jyväskylä) on uurinud saami keelte esilolekut neljas külas vastavalt Soomes, Venemaal, Rootsis ja Norras. Anastassia Zabrodskaja (Tallinn) tutvustas postsovetliku Eesti keelemaastikke, näidates, kuidas esinevad avalikel siltidel vene ja inglise keel ning kuivõrd nende kasutamine vastab keeleseaduse (1995) ametlikele normidele. Eestis on vene keele staatus kahtlemata tähelepanuäratav, sest see ei ole põlisvähemuse keel ega ole põlisvähemuse staatust ka siin elavatel venelastel. Seetõttu ongi eriti huvitav analüüsida keelehoiakute, -poliitika ja -kontaktide seoseid (era)siltide abil *de facto* eesti-vene kakskeelses Tallinnas ja valdavalt venekeelsel Ida-Virumaal. Huvitav kollokvium lõppes ägeda diskussiooniga selle üle, mida pakuvad meile Euroopa keelemaastikud ja mida kasulikku saame sealt õppida regionaalsete ja vähemuskeelte staatuse, olukorra jms põhjalikumalt uurimise jaoks.

Konverentsi Võru päeva korraldajaks oli Võru Instituut. Esimesena astus üles Kara Brown (Lõuna-Carolina), kes on ise aastaid elanud Virumaal ja uurinud koolides võru keele õpetajate ja õpetuse olukorda. Tema ettekandes „Õpetajad kui keelepoliitika elluviijad: võitlus vähemkasutatud keelte koolikeskkonnast kustutamise vastu” püüti edasi anda arusaamist õpetajatest kui inimestest, kes seisavad iga päev lastega klassiruumis töötades keelepoliitika keskmes ja kannavad koolikeskkonda edasi olemasolevaid keeleideoloogiaid. Kara Brown tõdes, et võru keele õpetajad on pandud olukorda, kus nad peavad olema praktiliselt ainsad võru keele edendamist ja kooli tagasitoomist taotleva keelepoliitika elluviijad koolikeskkonnas, kus toimib tänini tugevalt kohaliku keele eiramise ja marginaliseerimise tendents.

Sulev Iva (Võru) andis oma ettekandes „Võru keele standardiseerimine”

ülevaate võru kirjakeele loomisest ja arengust ning peamistest võru keelekorralduse probleemidest. Peatuti nii võru kirjaviisi kujunemislool kui ka erinevate võru keele murdevormide kompromissina kujunenud tähtsamatel ühtse võru kirjakeele põhimõtetel. Ettekande lõpus pakuti väljatoodud probleemidele mõningad võimalikud lahendused.

Evar Saare (Võru) ettekandes „Kuidas taastada võrukeelsed kohanimed” tutvustati võrukeelsete kohanimedega taastamise ajalugu ja peatuti tekkinud probleemidel. Ettekandes tõdeti, et Eestis on olemas küllalt paindlik seaduslik mehhanism, mis lubab võrukeelsete kohanimedega taastamist nii ainult võrukeelsetena kui ka eesti-võru kakskeelsetena. Siiski on ainult mõni omavalitsus võrukeelsed kohanimed taastanud. Evar Saar peab võimalikuks tulevikus suuremat kakskeelsete kohanimedega kasutuselevõttu, sest sel ideel näib olevat kultuuriliselt aktiivsete võrokeste seas küllalt tugev toetus, kuigi on ette näha ka vastuseisu. Selle põhjuseks on kakskeelsete siltide suurem maksumus ja mälestused nõukogude aja eesti-vene kakskeelsusest.

Kaheteistkümnnes ICML oli sisutihe ja kontakteloo rahvusvaheline teadusüritus, mis tõi Eestisse paljude vähemuskeelte uurijaid ning tutvustas neile omakorda nii meie keeleteadust kui ka keeleliselt ja kultuuriliselt eripäraseid piirkondi.

MARTIN EHALA,
RIHO GRÜNTAL, SULEV IVA,
HELLE METSLANG,
MART RANNUT,
ANASTASSIA ZABRODSKAJA,
ANNE TAMM, JÜRI VIKBERG

ARHIIV JA NARRATIIV: VIHJEGA EESTI KIRJANDUSLOOLE

Nüpli XVI kirjanduse kevadkool

Nüpli kevadkool 19.–20. juunil 2009 oli eelmise – „Kuidas jutustada kirjanduse ajalugu?” (2007) – ideeline jätk. Tööpealkiri „Arhiiv ja narratiiv” suhestus historiograafia probleemidega ning suunas mõtlema pingeväljale *arhiivi* kui „ajalooliste võimalikkuste ideaalpaiga” ning ajaloo sündmustest jutustamise vahel.¹ Teoreetiliste küsimuste kõrval pakkus kevadkool mitmeid sissevaateid ka reaalsesse arhiividesse, silma paistis huvi XIX sajandi ja XX sajandi alguse kirjanduse vastu.

Kahel päeval peeti kokku viisteist ettekannet. Esimese sessiooni „Kirjanduse lood” avas Epp Annus (EKM) ettekandega „Kirjanduse lugu ja teised lood”, küsides, millised kirjandusest väljaspool asuvad tegurid mõjutavad kirjanduse loo kujunemist. Esitades küsimuse filosoofia mõjust kirjandusele, pidas E. Annus vajalikuks uurida erinevate filosoofiliste suundumuste mõju nii üksikteostele, autoritele kui ka kirjandusvooludele. Ta rõhutas, et kirjanduslik tõlgendus ei saa põhimõtteliselt olla väärtõlgendus, sest selle algne eesmärk on midagi muud. Peaks küsima, miks ja kuidas filosoofilised ideed kirjanduslikku teksti üle võeti. Annuse teemat jätkas Maret Vaher (TLÜ), kes andis põhjaliku ülevaate 1968. ja 1969. aasta eksistentsialismiväitlusest ajalehes Sirp ja Vasar. Kõneleja näitas, kuidas Arvo Valtoni teoste groteski ja võõrandumise üle arutades oli tolleaegne kriitika kohanenud omaaegsete mängureeglitega. Ettekannet täiendas arutelu Eduard Pälli rollist väitluses.

¹ Idee on lahti kirjutatud kevadkooli üks korraldajatest Jaak Tomberg artiklis „Kes tahab kirjutada väikesi kirjanduslugusid?” (Sirp 7. VIII 2009, nr 28).

Arhiiviallikate teema avas Külliki Kuusk (EKM) ettekandega „Uku Masingu luulekäsikiri kui tunnetuslik päevik”. Ta juhtis tähelepanu Masingu päevikulisele kirjutamisviisile ning küsis intrigeerivalt, kas võiks sellises kirjutamislaadis rääkida tema luule autobiograafilisusest, käsitleda 529-leheküljelist luulekäsikirja omalaadse poeetilise päevaraamatuna. Omaeluloolisuse teemal jätkas Leena Kurvet-Käosaar (EKM), esitades juba pealkirjaga „Kuhu kuulub omaelulookirjutus?” retoorilise küsimuse. Arvestades praegust elulookirjutuste buumi, arutles esineja, kuhu elulood kirjanduslugudes paigutuvad. Kõnelejale pakkus huvi jälgida seesuguseid tekste ka kui kirjanduslikke „katselappe”, milles paljusid harjumuspäraseid (žanri)piire teadlikult lõhutakse.

Teise, XIX sajandi kirjandusloo sessiooni „Eesti kirjanduslugu vs. eesti kirjanduslugu?” juhatas sisse Liina Lukase (UTKK/TÜ) ettekanne „Kirjanduslood rahvuse ja regiooni teljel”. Toetudes põhjalikule uurimistööle, võrdles Lukas baltisaksa ja eesti kirjanduslookirjutusi alates XVIII sajandist tänapäevani. Kui eesti traditsioon on algusest peale toetunud keelelis-rahvuslikule alusele, siis kõik varasemad Baltimaadest pärit kirjandusloolised käsitlused ja kirjandusleksikonid on koostatud maiskondlikul printsiibil. Kas tänases Eestis kirjanduslugu kirjutades oleks siit midagi õppida? Eesti XIX sajandi kultuuriloole toetus ka Kersti Taali (TÜ) ettekanne, milles võrreldi Õpetatud Eesti Seltsi tegevuse kajastamist eesti ja baltisaksa ajakirjanduses, leides neis suuri erinevusi. Taal rõhutas, et ajalehtedes avaldatu tõlgendamisel tuleb olla ettevaatlik ja uurida järe-

duste tegemiseks kõiki arhiiviallikaid. Eesti ja baltisaksa kirjandushistoriograafia küsimustega haakus ka Ave Mattheuse (TLÜ) ettekanne XIX sajandi lastekirjandusest. Oma põhihoiakutelt on see olnud väärtushinnanguline, rahvuse-, maa- ja keelekeskne ning keskendunud „suurte” autorite loomingu. Pooldades maiskondlikku ja süsteemiteoreetilist kirjandusajaloo kontseptsiooni, arutles esineja võimaluste üle arvestada lastekirjanduse ajaloo osana tekstide tõkelisust, koolivõrgu arengut, kirjastamissüsteemi, peremuudeid ja nende rolli laste lugemisharjumuste kujundamisel jne.

Sessioonis „Tekst ja keha” esitas Sirje Kiin (EKL) ettekandes „Keha ja kirjanduslugu” ülevaate keha käsitlemisest filosoofias ja kultuuriloos. Küsimusele, kuidas kuuluks kirjaniku keha kirjanduslukku, andis tōuke eelkõige Marie Underi arhiivi uurimine. Hilisõhtuse sessiooni lõpetas Janika Kronbergi (EKM) ettekanne „Tiidu hüpe”, mis oli ajendatud raamatu „Eesti kirjandus paguluses XX sajandil” (2008) vastuvõttust kriitikas. Toetudes Arthur C. Danto mõttekäikudele, rõhutas Kronberg maitse ja intuitsiooni olulisust kriitika kirjutamisel ning oli *kuidas?*-küsimust ignoreeriva nurikriitika suhtes lakkaamatult noriv.

Kevadkooli teisel päeval anti sõna Tartu ja Tallinna ülikooli noorematele kirjandusuurijatele. Ettekandes „Elisabeth Aspe ja teised linna eelkajad eesti kirjanduses aastail 1870–1890” kõneles Elle-Mari Talivee (TLÜ) kujunevatest linnamaastikest XIX sajandi lõpu eesti proosas, peamiselt Elisabeth Aspe jutustustes „Kasuõde” (1887), „Ennoosaare Ain” (1888) ja „Anna Dorothea” (1891). Pille-Riin Larm (TÜ) kõneles Jakob Liivi luule näitel paradoksidest hilisärkamisaegse eesti luule retseptisioonis. Venestusaja tsensuuri tingimuste taustal esitas P.-R. Larm hüpoteesi, et kujundiloo kanti sel perioo-

dil loodslüürikasse. Kolmandaks arhiiviuurimuseks oli selles sessioonis Kristi Raudmäe (TÜ) ettekanne „Kirjandusauhindade (aja)lugu vs. kirjanduslugu”, mis toetus ulatuslikule materjalile ning käsitles kirjandusauhindade institutsiooni teket ja rolli alates XX sajandi algusest kuni 1940. aastani (vt KK 2008, nr 12; KK 2009, nr 6).

Nüüdiskirjandust ja arhiiviainest sidus Arne Rubeni (TLÜ) ettekanne „Andrus Kivirähk ja Trevli Bertel: maailgise realismi koodist”. Tallinna linnaarhiivi nõiakohtuprotokollidele toetudes otsis Ruben paralleele romaani „Mees, kes teadis ussisõnu” motiivide ning 1694. aastal ussisõnade kasutamise eest surma mõistetud eesti talupoja Trevli Berteli juhtumi vahel.

Kui kevadkooli arhiivi uurimuslikud ettekanded vaid täiendasid seniseid kirjandusloo raamatuid, siis mida lähemale kõige uuemale, „nullindate” kirjandusele, seda teravamaks pingeväli *arhiivi* ja *narratiivi* vahel muutus. Kevadkooli lõpetas tuline poleemika pärast Jan Kausi (Sirp) pikemat mõtisklust teemal „Objektiivustus: kirjanikust ja arvustajast kirjandusloos”. Toetudes enda kui kirjaniku kogemusele 2001. aasta eesti kirjandusloo n-õ objektina, rõhutas Kaus vastuolu eesti kirjanduslugudele omase objektiivsuse nõude ja tegeliku, kirjutamise olemusliku subjektiivsuse vahel. Aruteluks oli kirjandusloo raamatuga kehtestatud kirjanduslik „plato” ning sellest „tõrjutus”. Vastuolule võiks lepitust pakkuda leksikonide kaudu, mis esitaksid hinnangutest vabu täpseid andmeid. Kausi ettekanne suunas mõtlema ka kõige uuema, viimase aastakümne eesti kirjanduse ajaloo kirjutamisele, millest oli enne teda kõnelnud ka Matis Songi (Värske Rõhk) ettekanne „Ko-fi, pulgakomm, tetris ja hundikutsikaesteetika – nullnullindate värske rõhk”. Ajakirja toimetajana kõrvutas Song eesti meedias kujunenud arusaama noortekir-

jandusest Värskes Rõhus avaldatud loominguga. Kui levinud arvamuse järgi on noortekirjanduse pärisosaks näiteks hedonism ja seks, siis tegelikkuses seda ei leia. Pigem võiks teemaks olla MSN-i, blogimise ja muude uue meedia vahendite mõju noorte tekstidele.

Energeetilise õhustikuga Nüpli kevadkoolid on kujunenud paigaks, kus värskeid ideid on toodud esmakordselt laiemasse arutlusringi, näiteks oli

2007. aasta kool teetähiseks Epp Annuse XX sajandi mõttevoolude raamatule. Kas ka tänavusest Nüplist uusi mõttevoole hakkab hargnema, näitab aeg.

Nüpli XVI kevadkooli korraldasid Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuriloolise arhiivi kirjandusteooria ning kultuuriloo allikate töörühm.

MARIN LAAK

EMAKEELE SELTSI ÜLIÕPILASKONVERENTS

Emakeele Selts tähistas ka 2009. aastal Euroopa keeltepäeva üliõpilaskonverentsiga, seekord 25. septembril Tallinna Ülikoolis. Oma keeleuurimistöödest rääkisid Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõppe tudengid. Esinejate seas olid kevadise emakeeleolümpiaadi vanema rühma kahe parima uurimistöö autorid Kertu Ausing ja Kaisa Rahuoja.

Mihhail Kremez (TLÜ) võrdles Venemaa kajastamist ajalehtede Eesti Päevaleht, Molodjož Estonii ja Helsingin Sanomat 2008. aasta septembri- ja oktoobrinumbrites. Kõige enam kirjutati kõigis lehtedes 2008. aasta Venemaa–Gruusia sõjalisest konfliktist ja selle tagajärgedest, kuid sellesisuliste artiklite osakaal kõikus leheti tunduvalt (Eesti Päevaleht 29,9%, Molodjož Estonii 16,3%, Helsingin Sanomat 36%). Populaarsuselt järgmiste teemade valik erines aga märgatavalt: Eesti Päevaleht kirjutas enim Eesti venekeelse vähemuse probleemidest, Molodjož Estonii Eesti–Vene suhete ajaloost ja Helsingin Sanomat Soome–Vene majanduskoostööst. Positiivse värvinguga pealkirju oli kõige enam ajalehes Molodjož Estonii (27%), teistes leidis neid üle kahe korra vähem. Lisaks selgus, et ajakirjanike erinev suhtumine ajaloosse tingib ka selle, milliseid hoia-

kuid Venemaa suhtes nad lugejas kujundada püüavad.

Anni Marie Kunder (TLÜ) tutvustas aastail 1880–1885 Eesti Postimehes ja Olevikus ilmunud väljarändamistemalisi artikleid. Väljarändajatesse suhtuti enamasti kui kodumaa hülgaajatesse, kuid võõrsil uue elu alustamisele elati siiski kaasa ja rõõmustati, kui väljarännanud eestlased end kodumaal toimuvaga kursis hoidsid ning kodueestlastele oma elu kohta informatsiooni jagasid. Ajakirjanduses leidis nii asundusi vaimustusega kiitvaid ja äärmuseni laitvaid kui ka neutraalseid artikleid ja kirju. Olevik esindas radikaalsemat suunda ja erines Eesti Postimehest selle poolest, et väljarändajatesse suhtuti karmimalliga ega kutsutud neid tagasi koju.

Tiina Tärk (TLÜ) rääkis Kiili valla talunimedest: tutvustas nende vanust ja päritolu, rööpnimesid ning struktuuri. Vanemate nimede päritolu analüüsimisel selgus, et antroponüümsete nimede osakaal oli XVII–XVIII sajandi kirjapanekutes tunduvalt suurem kui mitteantroponüümsetel nimedel, kuid tendents muutus järsult XIX sajandi algul, mil taludele hakati ametlikke nimesid panema. Hilise kihistuse talunimed pärinevad tihti loodusesevete nimetustest. Talunimede struktuuri järgi liigitamisel võttis esineja aluseks sõnatüve, vaatluse all olid ka eriarendud.

Jingyi Gao (TÜ) kõrvutas hiina ja uurali etümoloogiaid ning tõi kümme näidet tüvedest, mille puhul võib oletada ühist päritolu: *öö* (mandariinihiina *yè*), *süda* (*xīn*), *jalg* (*jiǎo*), *käsi* (*chì*), *nai-* (*nǐ*), *käi-* (*qù*), *sündi-* (*shēng*), *künda-* (*gēng*), *kala* (*kūn*), *pala* (*fēn*, vrd ungari *falat*). Ettekandes võrreldi ka teisi olulisi hiina murdeid ja vana kirja-keelt 18 uurali keelega. Taustaks tutvustas kõneleja nii lääne kui ka hiina keelte etümoloogia uurimislugu.

Kertu Ausing (TLÜ) analüüsis eesti kirjakeele muutumist Aleksis Kivi „Seitsme venna” Friedebert Tuglase 1924. aasta ja Aivo Lõhmuse 2005. aasta tõlke põhjal. Võrdlemisel selgus, et tõlked erinevad tunduvalt nii sõnavara kui ka lauseehituse poolest. Sõnavaraliselt võib varasemat tõlget pidada mitmekesisemaks ning lauseehituselt ladusamaks. Uuem on originaalteosele vastavuse mõttes täpsem ja Tuglase tõlke poeetilise keelega võrreldes argi-keelsem.

Heleen Vennikas (TLÜ) võrdles eesti ja soome emakeelega hispaania keele õppijaid: nende õpimotivatsiooni, hispaania keele mõju nende emakeelele ning emakeele ja teiste keelte mõju hispaania keelele. Selgus, et eestikeelsed ja soomekeelsed õppijad käsitavad hispaania keelt üsna ühtemoodi: raskusi valmistavad samad asjad ja hääldamine on mõlemale lihtne, sest eesti ja soome keele foneetika on hispaania keele omaga sarnane.

Keaty Siivelt (TLÜ) iseloomustas eestikeelsete soome keele õppijate sisekohakäänete kasutamist. Soome õppijakeele korpuse analüüsist ilmses, et nad tarvitavad sisekohakäänendeid vähemates funktsioonides kui võimalik ning eelistavad soome ja eesti keeles kokku langevaid funktsioone. Norminguvastast käändevahtikut tingivad peamiselt morfoloogia, kohakäänete funktsioonide ja fonoloogia erinevused. Seevastu sarnasused võimaldavad positiivset lähtekeele mõju.

Kaisa Rahuoja (TTÜ) kõneles Slovakkiast pärit 17-aastase vahetusõpilase Daniela kohanemisest eesti keele ja kultuuriga. Intervjuudest tüdruku ja tema eesti keele õpetajaga tuli välja, et kõige enam raskusi valmistasid talle vormimoodustus ja väike sõnavara, kuid ka hääldus, morfosüntaks ja süntaks. Ühe aastaga suutis Daniela saavutada rahuldava lugemisoskuse, kuid märksa rohkem arenguruumi jäi kirjutamise ja rääkimise.

Anastassia Šmõreitšik (TLÜ) kõrvutas *ma-* ja *da-*infinitiivi kasutamist eesti kirjakeeles ja õppijakeeles Tartu Ülikooli eesti kirjakeele korpuse ning Tallinna Ülikooli eesti vahekeele korpuse materjali põhjal. Ehkki õppijakeeles esines *ma-* ja *da-*infinitiivi vorme ligi kümme korda enam kui kirjakeeles, oli kirjakeele konstruktsioonivalik ning edastatavate tähenduste pagas märksa rikkalikum kui vahekeeles. Kirjakeele autentse materjali põhjal saab välja tuua sõnavara ja konstruktsioonid, mis on keeleõppija jaoks olulised ning peaksid kajastuma õpikujuhistes.

Helen Kirsipuu (TÜ) vaatles noomenifraaside referentsiaalseid omadusi argivestluses. Selleks jälgis ta viiteahelaid, määratlejaid, semantilisi klasse, aktiveerituse astmeid, spetsiifilisust, lauseliikmeid ning sõnavormide arvu ja käänat. Selgus, et määratlejaid on eesti suulises kõnes üsna vähe: kõige sagedamini kasutatakse määratlejaid *see* ja *üks* ning possessiivpronoomenit. Viiteahelad on argivestlustes lühikesed, tavaliselt mainitakse üht referenti kuni kaks korda, pikemaid ahelaid on vähe. Semantilistest klassidest esinevad ülekaalukalt enim INIMENE ja KOHT, teiste klasside kasutamine jaguneb võrdsemalt.

Maia Bubnov (TÜ) tutvustas spontaankõnes kõige sagedamini esinevate sõnade (*aga*, *nagu*, *seda*, *selle*, *mingi*, *selline*, *väga*, *ikka*, *midagi*, *oma*) hääldust. Akustilise analüüsi tulemusena selgus, et sagedasti esinevate sõnade

häälduses esinevad kõrvuti nii ühiskeelele omane helitute klusiilidega hääldus kui ka spontaankõnele omane heliliste klusiilidega variant. Sage nähtus on vältemuutus ning häälikute redutseerumine, mis on tingitud kiirest kõnetempost ja sõnade üldisest tähendusest. Et sagedased sõnad esinevad lauses tavaliselt rõhutus positsioonis, hääldatakse neid hooletumalt, mis omakorda soodustab erinevate assimilatsiooninähtuste tekkimist.

Helen Kõrgesaar (TLÜ) tegi kokkuvõtte üleuroopalise lastekeele uurimise projekti COST-Action A33 Eesti tulemustest. Pildivalikukatses uuriti lähemalt, kuidas saavad viieaastased

lapsed aru neile esitatud küsimustest, kuivõrd nad ajavad segamini ainsust ja mitmust, eristavad objekti ja subjekti rolle ning pööravad tähelepanu verbile. Katse tulemuste põhjal näib küsimuste omandamine toimuvatki viienda eluaasta jooksul, kusjuures kõige vähem eksitakse verbi valikul, kõige raskem on aga vahet teha ainsusel ja mitmusel.

Enne konverentsi oli võimalik kuulata TLÜ eesti keele ja kultuuri instituudi õppejõudude tutvustustundi, pärast aga osa võtta teadlaste öö programmist.

ANNIKA KILGI

LÜHIKROONIKA

- 1. detsembril anti Tartus emakeelse ülikooli 90. aastapäeva aktusel üle Tartu Ülikooli rahvusmõtte auhind, mille seekord pälvis etnoloog ja kultuuriajaloolane Ants Viies.

- 1. detsembril peeti Kirjandusmuuseumis folkloristide teisipäevaseminari, kus Andres Kuperjanov ja Mare Kõiva kõnelesid moodsa folkloori uurimisest Hiinas, mis on elanud oma elu keset sõdasisid, ülestõuse, reforme ja tänapäevast majandustõusu.

- 3. detsembril toimus Kirjanike Liidu musta laega saalis Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi kirjandusteaduse osakonna konverents „1940. aastad Eesti kirjandus- ja kultuurimaastikul”. Esinesid Jaak Valge, Tiit Hennoste, Aigi Heero, Krista Ojasaar, Elle-Mari Talivee, Ülle Toming, Anne Valmas, Sirje Kiin, Aile Tooming, Maarja Vaino, Ivo Heinloo ja Anneli Kõvamees.

- 4. detsembril peeti Tartu Ülikoolis rahvusülikooli 90. aastapäeva pidustuste raames TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituudi korraldusel juubelikonverentsi „90 aastat eesti ja sugulaskeelte

professuure Tartus”. Avasõnad lausus õppeprorektor Birute Klaas. Karl Pajusalu ettekanne oli eesti keele professoridest Tartu Ülikoolis, Cornelius Hasselblatt arutles, milleks uurida eesti keelt ja ta sugulasi, Tiit-Rein Viitso teemaks oli läänemeresoome keeleteaduse ajalugu Tartus. Soomest olid konverentsile tulnud Riho Grünthal („Soome-ugri keelesugulus XXI sajandi algul”) ja Sirkka Saarinen („F. J. Wiedemann ja August Ahlqvist mordva keele uurijaina”). Konverentsi lõpetuseks astusid üles Urmas Sutrop („Tartu Ülikool ja teised”) ning Tõnu Seilenthal („Kateedri külalisraamat”).

- 4. detsembril toimus Tammsaare Muuseumi 5. sügiskonverents „Kuradi küsimus”, mis keskendus A. H. Tammsaare romaanile „Põrgupõhja uus Vanapagan”. Sissejuhatav ettekanne „Põrgupõhja uue Vanapagana käsikirjast” oli Maarja Vainolt. Järgnevalt astusid üles Katre Kikas („Vanapagan ja muud loomad”), Vaapo Vaher („Eesti Vanapagan ja vene Saatan”), Mihkel Mutt („Igaviku ja olustiku esteetiline konflikt A. H. Tammsaare loomingus „Põrgupõhja”

näite najal”), Paavo Matsin („Tamm-
saare eshatoloogiline nudism”) ja Toomas Liiv („Tammisaare uus evangeelium”).

- 4. detsembril korraldasid Tallinna Ülikooli teaduskeele keskus ning eesti keele ja kultuuri instituut teaduskeele konverentsi. Ettekannetes puudutati teemasid paljudest teaduskeele valdkondadest: etnobotaaniline teaduskeel, pomoloogia, muusikaterminoloogia, aimekirjanduse tõlkimine ja toimetamine, keele- ja lugemisoskuse terminoloogia, IT-keele terminoloogia jpm.

- 4. detsembril toimus Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas seminar „Seto lauluemade jälg. Representatsioonid ja jäädvustamine”, kus esinesid Kristin Kuutma, Andreas Kalkun, Paul Hagu, Aapo Roselius, Žanna Pärtlas, Janika Oras ja Eeva Potter. Seminari lõpetas mängufilmi „Taarka” (2008) ühisvaatamine. Filmi kommenteeris Kristin Kuutma.

- 8. detsembril toimunud folkloristide teisipäevaseminaril rääkisid Arvo Krikmann ja Anneli Baran Portugalis Taviras 8.–15. novembrini toimunud vanasõnateemalisest kollokviumist „3rd Interdisciplinary Colloquium on Proverbs” (ICP09). Kõneldi ka organisatsiooni „Associação Internacional de Paremiologia/International Association of Paremiology” (AIP-IAP) tegevusest.

- 11.–12. detsembrini korraldati Tartu Ülikoolis rahvusvaheline seminar „Eesti ja Venemaa XX sajandil: kultuuridevaheline dialoog”. Seminar avati Sergei Issakovi ja Tatjana Šori raamatu „Vene impeeriumi valitsejad Eestimaal” esitlusega. Eesti esinejad olid Tartu Ülikoolist (Ljubov Kisseljova, Timur Guzairov, Tatjana Stepaništševa, Tõnu Tannberg, Lea Pild, Kristel Toomel, Fjodor Vinokurov, Jaan Ross), Tallinna Ülikoolist (Rein Veidemann) ja Kirjandusmuuseumist (Janika Kronberg). Välisesinejad olid Vilniusest, Sankt-Peterburist, Moskvast ja Kielist.

- 14. detsembril kaitses Elin Sütiste Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonnas doktoritöö teemal „Tõlke mõiste dünaamikast tõlketeaduses ja eesti tõlkeloos”. Juhendaja oli Peeter Torop (TÜ), oponendid Bruno Osimo (Itaalia) ja Anne Lange (TLÜ).

- 14. detsembril toimus Tartus von Bocki majas Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi arheoloogiateemaline ettekandepäev, mille korraldasid Eesti Akadeemiline Usundiloo Selts ja TÜ arheoloogia õppetool. Kõneldi muinasusundist, Tamula kiviaegse kalmistu kenotaafist, Eesti keskmise ja noorema rauaaja kalmeaaretest, Lõuna-Eesti katolikuaegsetest maakabelitest ja Salme muinaslaevast leitud ornamenteeritud mängunuppudest.

- 14. ja 16. detsembril toimus Eesti Keele Instituudi talveseminar. Kahel päeval esines suur hulk instituudi teadlasi, kes tutvustasid oma teoksil olevaid uurimistemasid ja valminud töid keeleteaduse ja -tehnoloogia, sõnavara, soome-ugri keelte ja murrete alalt.

- 16. detsembril kaitses Anastassia Zabrodskaja Tallinna Ülikoolis doktoritöö „Russian-Estonian language contacts: grammatical aspects of language use and change” („Vene-eesti keelekontaktid. Keeletarvituse ja -muutuse grammatilised aspektid”). Juhendaja oli Anna Verschik (TLÜ), oponendid Martin Ehala (TÜ) ja Albert Marie Backus (Tilburgi Ülikool).

- 17. detsembril korraldas Emakeele Selts Tartus seminari „Naabrite keelearenduskavad”. Esinesid Valts Ernštreits („Läti Vabariigi keelepoliitikast”), Ilmar Tomusk („Leedu keelepoliitika põhisuunad 2003–2008”), Maksim Krongauz („Vene keele riiklik korraldus: probleemid ja perspektiivid”), Raimo Raag („Lihtsameelsusest reaalsustajuni: Rootsi keelearenduse hiljutisest suunamuutusest”) ja Jüri Valge („Soome keele tulevikukavast”).

- 17.–18. detsembrini peeti Tartus Kirjandusmuuseumis 53. Kreutzwaldi päevi. Avaettekannne oli direktor Janika Kronbergilt, kes tegi 2009. aastast kokkuvõtte. Esimesel päeval esinesid Laurits Leedjärv („Tähetolmu saadikud Universumit uudistamas”), Jaan Kaplinski („Minu elu kahes kultuuris”), Jaak Tomberg („Taevatähed kirjatähes”), Andrus Org („Düstoopiad eesti kirjanduses”), Õnne Kepp („Eesti luule taeva laotus”), Janika Kronberg („Henrik Visnapuu tuuline teekond võõraste tähtede all”) ja Marin Laak („Kreutzwaldi sajandist eesti kirjandusajaloo kosmoses”). Teise päeva rahvaluuleteemad olid samuti riivamisi seotud kosmosega. Ene Ergma kõneles tähtedest ja kosmosest, Jaan Einasto tänapäeva astronoomiast, Jaan Jaaniste Nibirust, Aado Lintrop Roerichite maailmapildist, Mall Hiimäe „Palmse taevast” ning Enn ja Tiiu Ernits vadja rahva-astronoomiast. Juri Berezkin arutles, kas me teame midagi Euroopa mesoliitikumi kosmoloogiast, Amar Annus rää-

kis horoskoobi kui brändi ajaloolisest tekkimisest, Peeter Espak kosmose loomise müütidest, Urmas Sutrop Põhjanaelast ja Linnuteest, Mare Kõiva kuu-faasidest ja päikesest XX sajandi ravimistrateegiast, Raivo Kalle ja Renata Sõukand taimedest ja taevatähtedest, Andres Kuperjanov astronoomilistest argiuskumustest ning Piret Paal kasvaja ravist soome rahvameditsiinis.

- 22. detsembril kaitses Kaia Sisask Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudis doktoritöö „Noor-Eesti ja *esprit fin-de-siècle*. Puhta kunsti kreedo maailma- ja inimesetunnetust restruktureeriv roll 20. sajandi alguse Eestis”. Juhendaja oli Tiina Aunin (TLÜ), opponendid Rein Veidemann (TLÜ) ja Sirje Olesk (Eesti Kirjandusmuuseum).

- 29. detsembril kaitses Andriela Rääbis Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonnas doktoritöö „Eesti telefonivestluste sissejuhatus: struktuur ja suhtlusfunktsioonid”. Juhendaja oli Renate Pajusalu (TÜ), oponent Leelo Keevallik (Uppsala Ülikool).